

Institutet för
FRAMTIDSSTUDIER

www.iffs.se

Anders Ekholm
Senior Rådgivare

Var Framtiden bättre förr?

Anders Ekholm

vVD

Institutet för Framtidsstudier

Forskning & Framsteg 1972, mest sannolika förändringarna under åren 1970–2000:

- Uppodling av havsbotten
- Minidatorer i hemmen
- Säkra preventivmedel
- Ordning och reda i grundskolan
- Landsomfattande mobiltelefonnät
- Ökad våldsmentalitet
- Datoriserade politiska beslut
- Passagerartrafik i rymden
- Höghastighetståg på 800 km/tim.

Tänkbart men ändå minst sannolikt

- Kontakt med utomjordiskt liv
- Elbilar
- En global valuta
- Satellitnavigerande fartyg
- Socialistisk revolution i USA

- John Langdon-Davies (1897–1971) publicerade han år **1936** boken *A short history of the future* – en framtidsvision som avsågs vara en logisk fortsättning på samtiden. Boken präglas av mellankrigstidens pessimism; **demokratin förutspåddes vara död år 1950 och stora delar av USA skulle omvandlas till obefolkad vildmark.** Men samtidigt var John Langdon-Davies påverkad av tidens intresse för befolkningsfrågor och totalitarism. Vid år **2000 skulle barnafödandet vara statligt kontrollerat via steriliseringar och aborträtt, och England skulle ha en betydligt mindre befolkning än på 1930-talet. Från och med 1970-talet skulle kärleken vara fri, och kopplingen mellan äktenskap och sex ifrågasättas av allt fler. Arbetstiden skulle minska till tre timmar om dagen på 1960-talet, och under 1980-talet skulle kriminalitet börja betraktas som en sjukdom, för att sedan utrotas vid millennieskiftet.**

- Människans framtid, av Robert L. Heilbroners bok från **1974**. Professor i ekonomi vid New school for social research i New York, som de flesta av 1970-talets framtidstänkare ytterst pessimistisk i sin syn på den nära framtiden. Han beskrev de kommande decennierna enligt denna modell: **1970-talet kännetecknades av "Förtvivlans politik", 1980-talet skulle bli "Desperationens politik", 1990-talet skulle bli "Katastrofens decennium" och 2000-talet "Förintelsens tidsålder"**.
- Den stora frågan för mänskligheten var ren överlevnad – och det största hotet var överbefolkning, följt av svältkatastrofer samt miljökollaps, minskande naturresurser samt kärnvapenkrig. Till detta kom våldet, som "exploderat i gatubrottslighet, i rasupplopp, bombattentat, bisarra flygkapningar, chockerande mord". Narkotikamissbruk, sexuell lössläpphet och utmanande klädmoden.
- Det enda botemedlet var ett omedelbart stopp av den industriella tillväxten, menade Robert L. Heilbroner. Människan måste dessutom överge den moderna tekniken och själva den mentalitet som hör samman med den industriella civilisationen – i framtiden fanns inte plats för "friheten att ordna sitt liv efter eget huvud"

- Sverige, tidigt 2000-tal – en epidemi vid namn välfärdsdöden härjar, och massor av unga människor dör till synes oförklarligt. Sjukdomen är ”fullt jämförbar med pest, smittkoppor eller aids”.
- **Människorna lever med ett hundratal tv-kanaler och skönhetsopererar sig hela tiden** – passiviteten har gjort dem feta, trots de ”inbyggda träningsprogram i de sängliknande stolar som välfärdsstatens medborgare tillbringar merparten av sina liv i”. I hemmen finns solarier inbyggda i väggarna. Fjärrkontrollen till tv:n – ”människans bästa vän” – är fäst vid människornas armar, och har till och med börjat betraktas som en del av kroppen. Forskarna tror att tv:n inom kort kan bli tankekontrollerad. **Via tv:n handlar man mat, brevväxlar, utbildar sig, röstar och så vidare.**
- I övrigt ansluter sig denna framtidsbild till rätt vanliga teman i 1980-talets framtidsscenarier: vädret skulle gå att kontrollera, **städerna förutspåddes bli övergivna** – för där skulle psykohuliganer härja, det vill säga drogmissbrukande våldsverkare. Och vi förväntades köra i tysta **elbilar.**
- Ovanstående beskrivning är från år **1993** med titeln Det sovande folket. Författare fd statsminister Fredrik Reinfeldt (redaktör Per Schlingmann)

Vi har aldrig haft det bättre!

Rikedom

Fattigdom

Våld

Hälsa

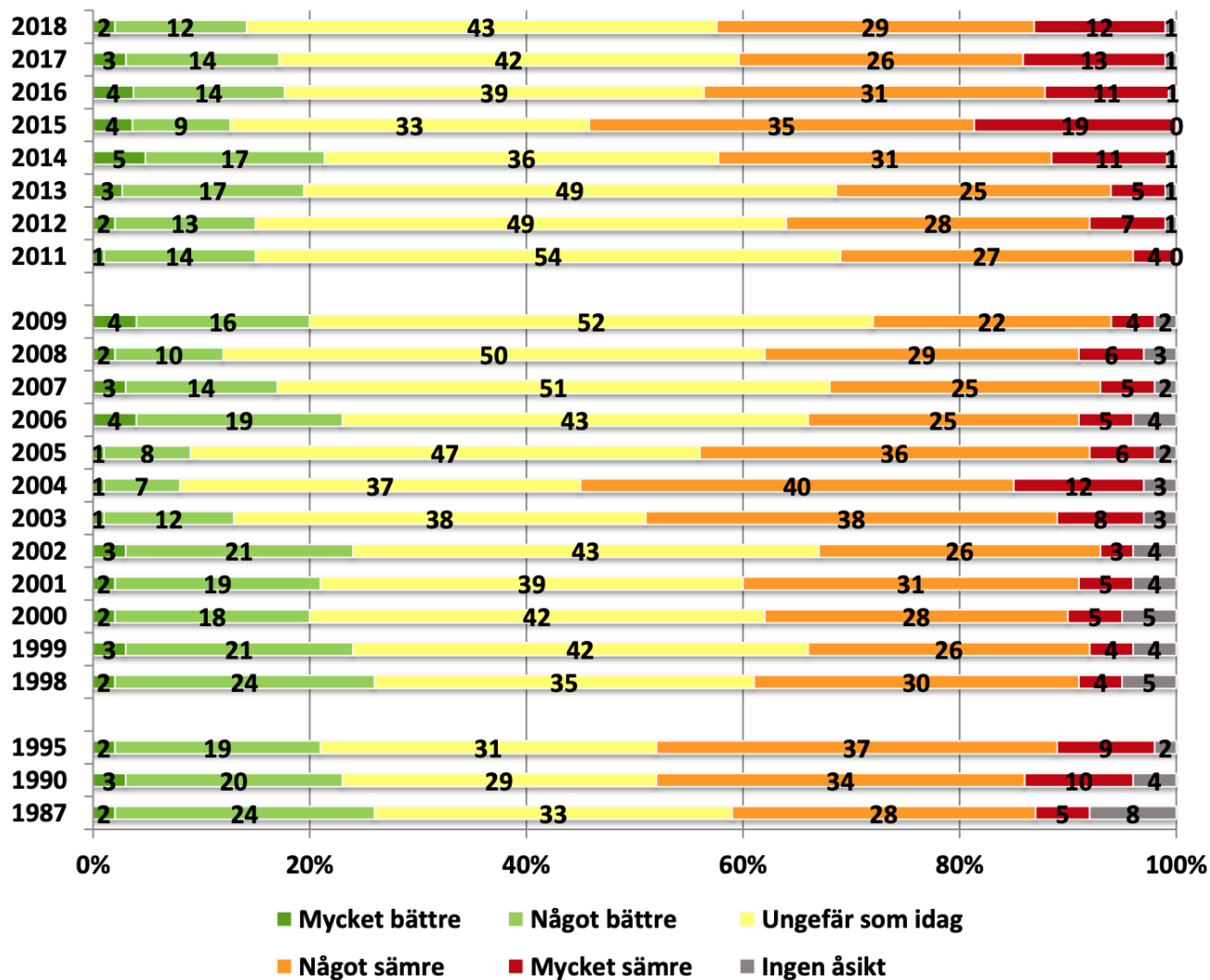
Livslängd

Trots det har vi ett tillfälligt minimum i andelen som ser positivt på framtiden

Om du tänker dig Sverige fem år framåt, tror du det blir bättre eller sämre att leva i det här landet?

Majoriteten:

43% tror att Sverige om fem år kommer att vara ungefär som idag. Det är fler som tror att det blir sämre (41%), än som tror att det blir bättre (14%).

Signifikanta skillnader:

Kvinnor tror i högre grad än män att det blir ungefär som i dag, 48% jämfört med 37%. Män tror i högre grad att det blir sämre än kvinnor, 44% jämfört med 35%.

Yngre, 18–29 år, tror i högre grad att det blir bättre, 23%, främst jämfört med åldersgrupperna 30–49 år och 50–64 år, där motsvarande andel är 12% respektive 8%.

Personer med 10–12 års utbildning tror i högre grad att Sverige blir sämre att leva i om fem år, 48% jämfört med 38–39% i övriga åldersgrupper.

Kanske beror det på vår design

- Bias mot att processa dåliga nyheter mer intensivt
- Bias mot att glömma bort tråkiga minnen

Morgondagens problem

har vi haft länge

Dålig kvalitet och produktivitet

Arbetslöshet – Matchning

Bostadsbyggade

3000 personer dör i förtid i vården

100 000 skadas

10 procent får infektion efter operation

Väntetiderna har varit konstanta

Ojämligheten i hälsa ökar

17 procent av grundskoleeleverna klarar inte grundkrav eller blir drop outs

Social snedrekryteringen har inte nämnvärt förändrats

Detta har hållit i sig i decennier

Missbrukare fortsätter missbruka

Patienter-Brukare-elever faller mellan stolar och organisationer

Samtidigt blir vi bättre i punktproduktivitet, mätt som tex femårsöverlevnad i olika diagnoser, framförallt hjärt-kärl.

Ingen av de dagliga politiska diskussionerna löser dessa problem

Privat – offentligt

Statligt – kommunalt

Mer – mindre resurser

Fler – färre landsting/kommuner

Policys-regler -Lagstiftning -inspektioner

Större - mindre klasser

Senare – tidigare betyg

Valfrihet

Alla dessa har liten eller ingen påverkan på kvalitet och produktivitet,
(förutom under vissa speciella förutsättningar)

Konkurrens verkar ha viss påverkan, kan dock kanske gå via storlek – liten storlek är bättre än stor

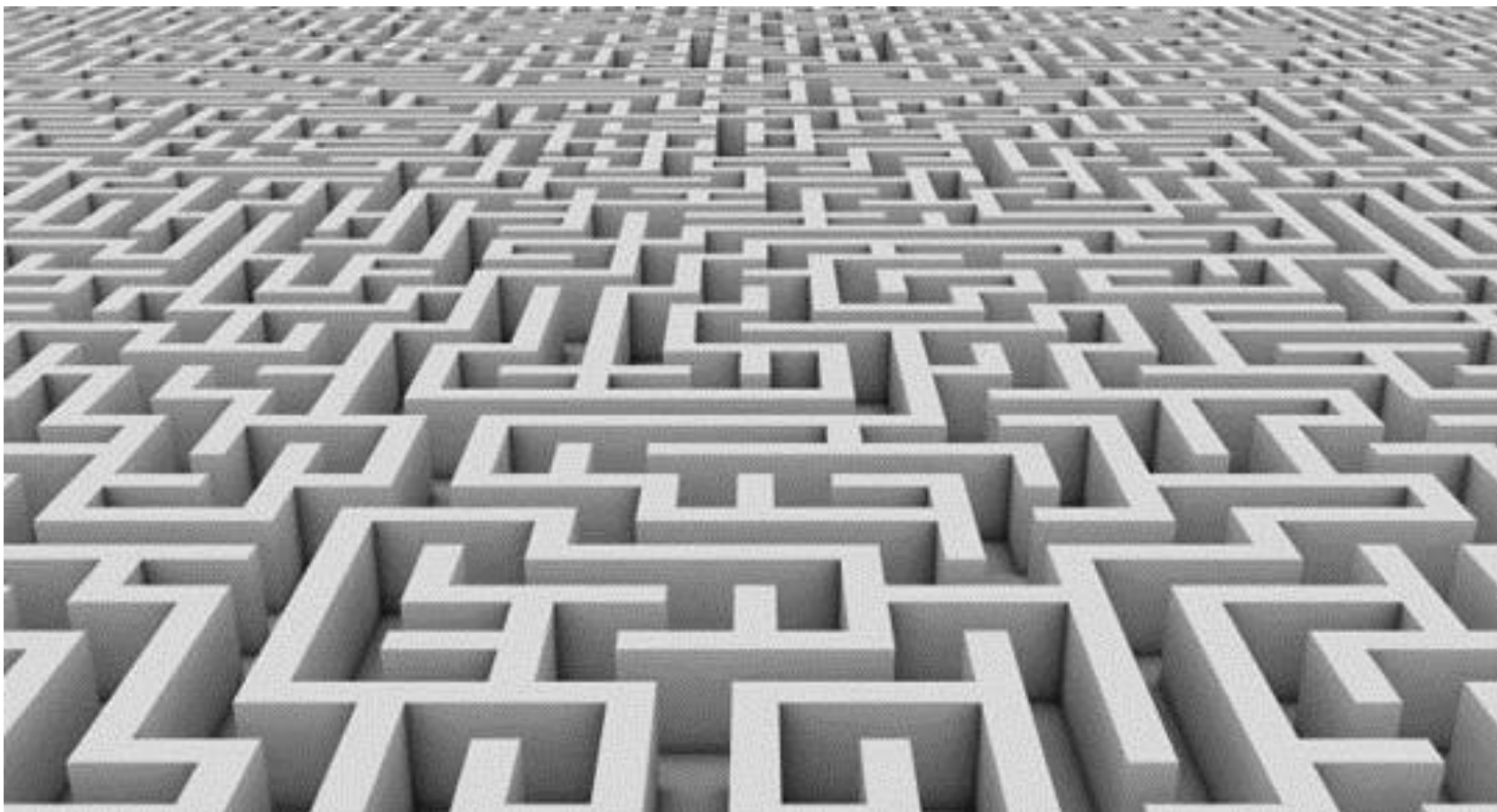
Mikrosystem

All personliga tjänster produceras i mötet mellan kund/brukare - systemet (i vid bemärkelse) och professionerna

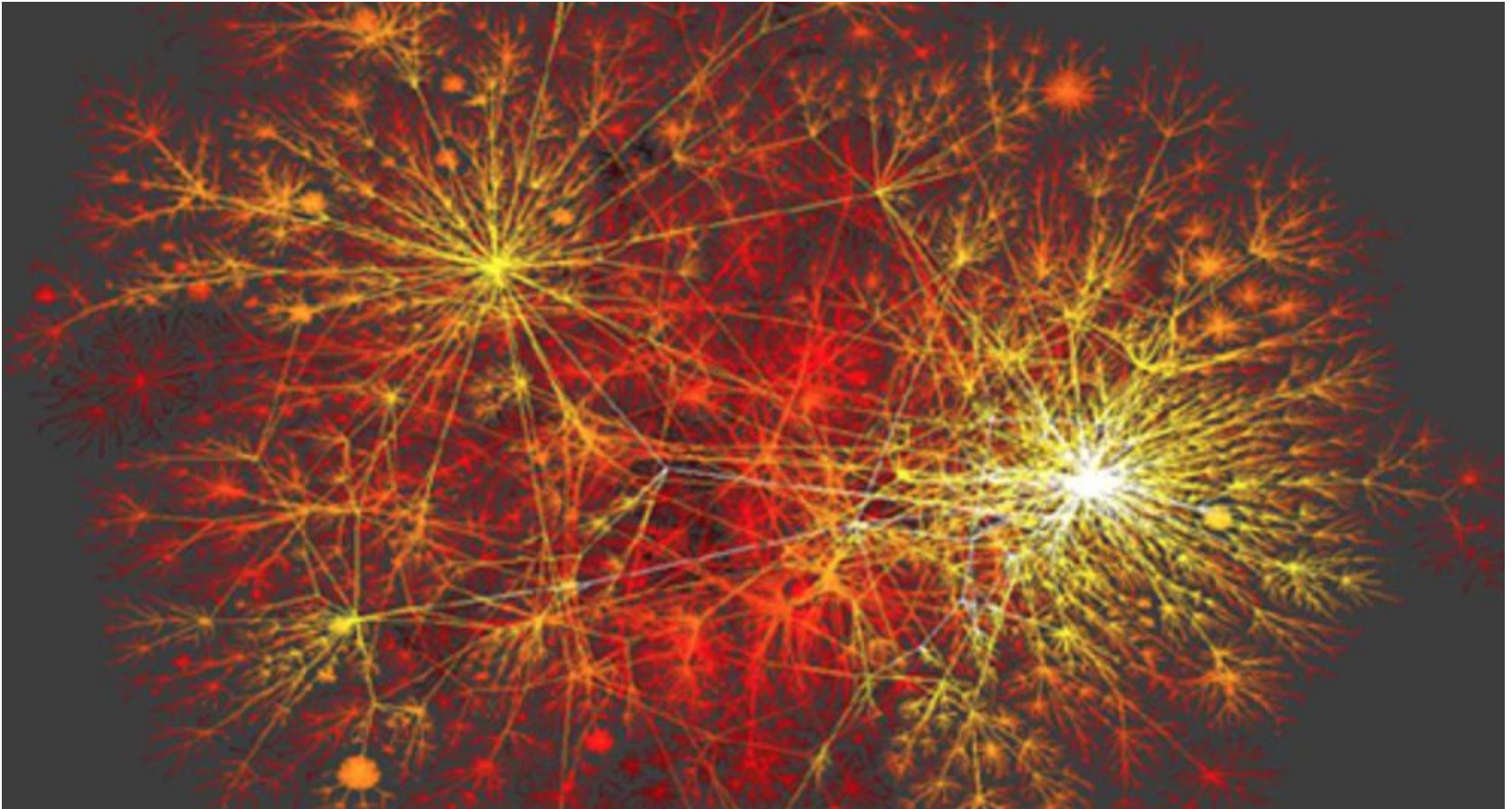
Alla reformer eller åtgärder som inte förändrar detta möte kommer inte heller förändra resultat, kvalitet eller effektivitet.

Komplicerade system

Komplexa självorganiserade system

Dave Snowden's Cynefin framework

Östermalms läroverk 1910

Vittras nya grundskola vid Telefonplan 2011

Idag: Det komplicerade samhället

- Vi kan relativt väl hantera enkla deterministiska system/invånare
- Vissa komplicerade saker som beskattning fungerar väldigt bra i Sverige
- Bilar är fantastiskt bra, men trafiken sådär
- Mercedes kan beställas i 400 000 varianter
- Vi är på fjärde plats i världen i överlevnad etc på sjukhusrelaterade kvalitetsvariabler

- Men krav ställs, från invånare och politiker att vi ska kunna hantera även de mer allvarliga samhällsproblemen
- Framförallt alla interdependenser, eftersom vi i lägre grad är auktoritetstroende, och i ökande grad individcentrerade kräver vi samma sak från våra institutioner

- Institutionerna reagerar med att gör mer av samma sak – vilket snarast förvärrar problemen

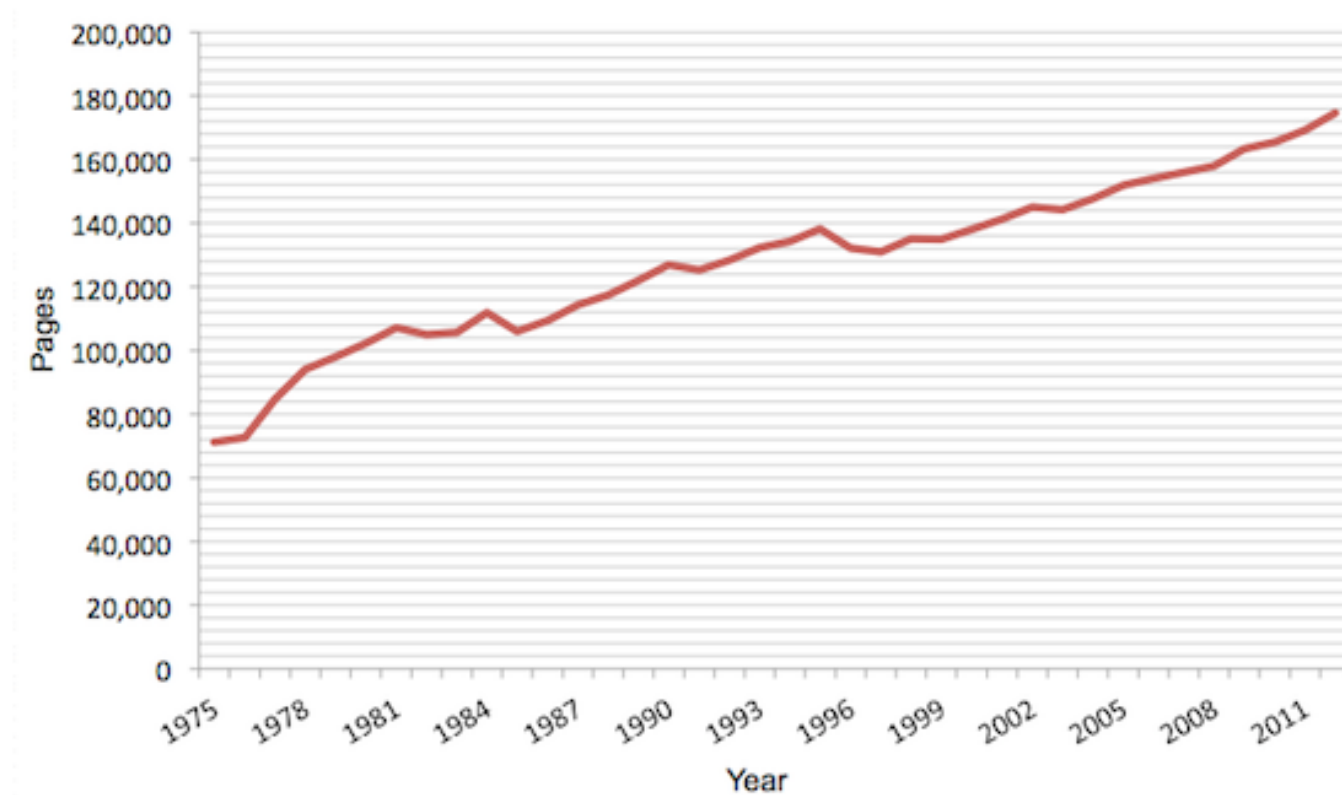

Arbetsdelning och Specialisering, gjorde oss rika!

Ökade regelverk

Figure 1: Total Number of Pages in the Code of Federal Regulations 1975 -- 2011

Källa: <http://slatestarcodex.com/2017/02/09/considerations-on-cost-disease/>

Automation

Automatiska beslut – trelleborg

Framförallt av rent administrativa processer

Kräver att man minskar ledningens närmaste personal i kommunhuset

Det är den personalkategori som alltid ökar mest

Totalt ökar heltidsekvivalenterna med 1,9 procent mellan 16/17

Administrationen ökar med 4,4 procent

Värdeskapande tid

Direkt värdeskapande arbetstid resp annan tid

Annan tid uppdelad i nödvändig respektive onödiga arbetsuppgifter

Exv lärare

Grundskolelärare undervisar 50 procent

Gymnasielärare 35 procent

Nödvändig annan tid tex förbereda lektioner eller rätta prov

Rätta prov kan dock med fördel automatiseras

En hel del dokumentationstid kan antagligen tas bort utan att något händer
(förutom att personalen blir gladare)

Farlig Framtid: Anställa lärarassistenter

Minska administrativ personal genom automation?

De senaste tio åren har antalet administratörer i kommunerna ökat med 16 000 heltidsekvivalenter

Antag genomsnittlig lön 33 000 kr per månad

Sociala avgifter 39 % ger 46 000 kr arbetskraftskostnad

Totalt 8,9 miljarder kronor (all adm kostar 49 mdr kr, tot personal 365)

Samtidigt har inga verksamheter på något påtagligt sätt blivit bättre, skolan definitivt sämre => Alla (i princip) tillkommande administratörer tillhör kategorin ej värdeskapande

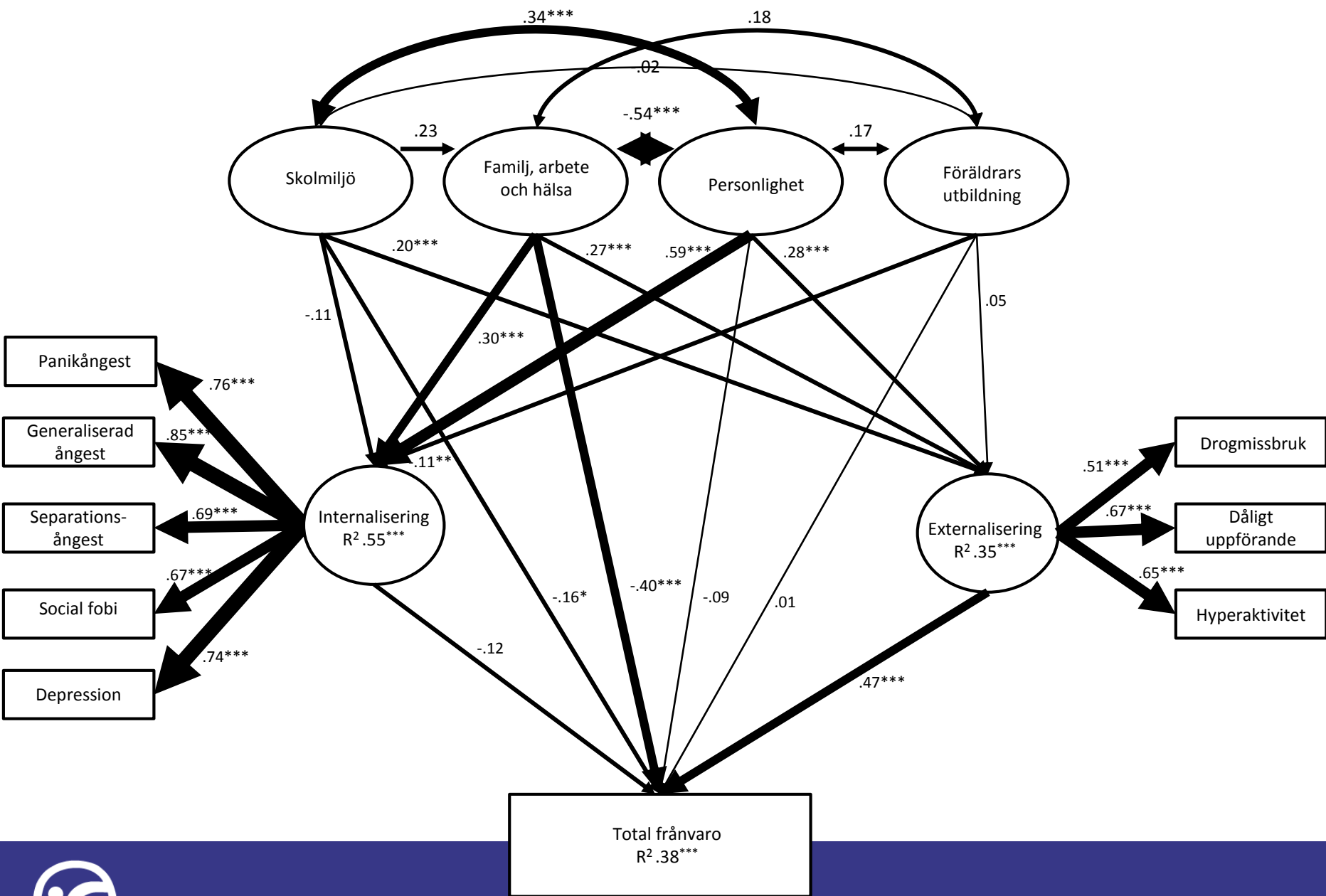
Vi skulle kunna anställa 40 procent fler vårdbiträden för detta!

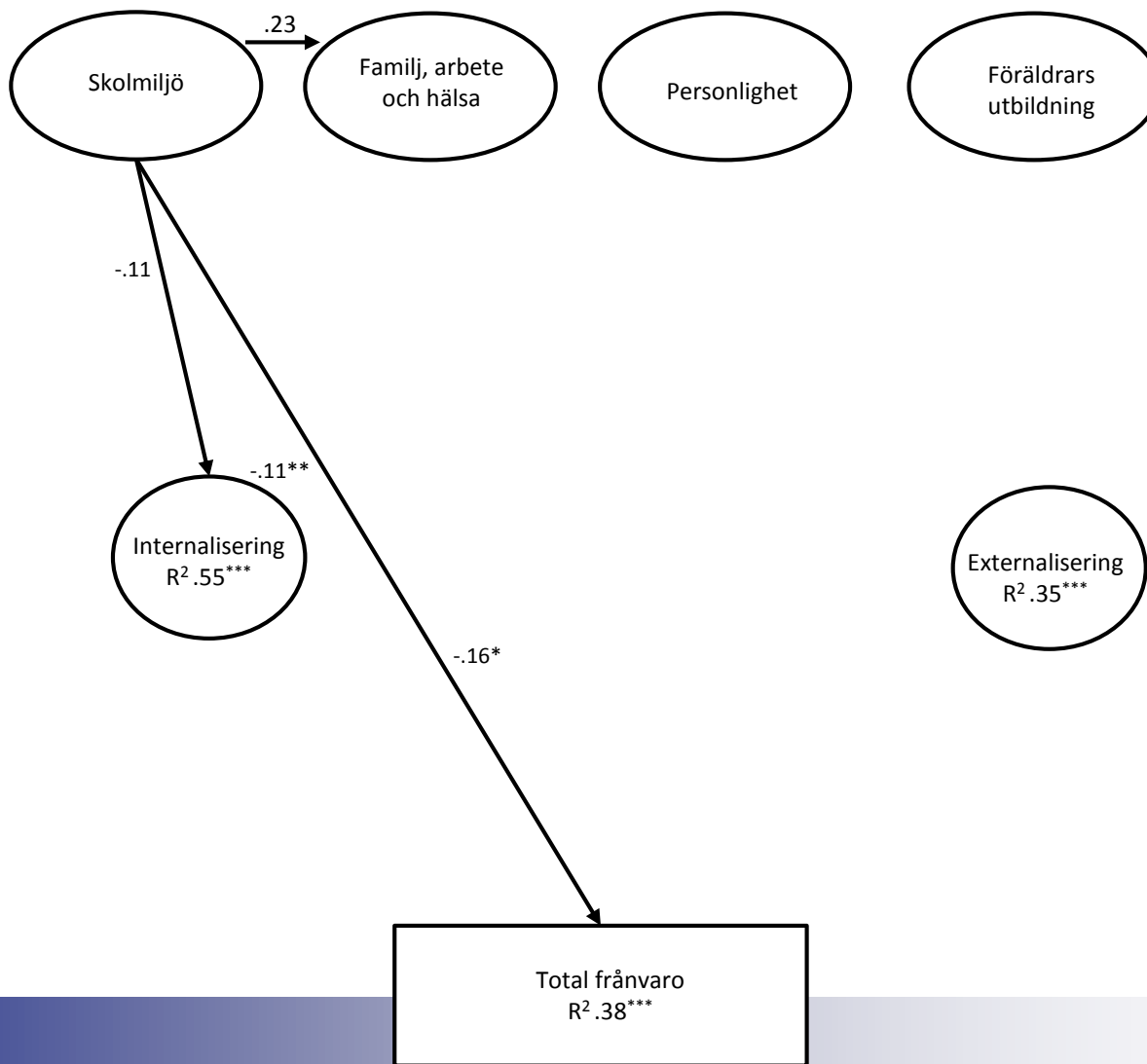

Olovlig skolfrånvaro bra prediktor för:

- Skolmisslyckande, som är en bra prediktor för
  - Kriminalitet
  - Arbetslöshet
  - Drogberoende
  - Dålig hälsa
  - Transfereringsförsörjning - Socialbidrag
-
- Utanförskap ca 12-20 procent av arbetsför befolkning

Panikångest

Generaliserad ångest

Separationsångest

Social fobi

Depression

Drogmissbruk

Dåligt uppförande

Hyperaktivitet

Vi måste ersätta manuell planering och samordning med maskiner för att lösa komplexa problem

Stordata

Integritet

Blockchain

SSID

Distribuerad AI

Digital demokrati?

Komplexa system

Enkla regler som styr mot **resultat**, inte process, inte struktur
Halvera alla ledtider – varje år
Förbättra bemötandet – varje månad
Mät hur den sämsta tio procenten har det, aldrig medelvärden
Ta tag i dålig utveckling –Direkt!

Det finns ingen bästa organisation eller metod

Självorganisation – Intraprenad – Burzoorg
Social Physics

Tight-Loose-Tight!

Nästa nivå: det biologiska samhället

- Vi kan hantera vår biologi, CRISPR / CAS9 eller CAR-T
- Genome-sekvensering är "billig"
- Vi har flödande data från alla hörn av livet och världen

- Vi förstår att våra "wicked problems" är komplexa, dvs biologiska
- Vi har nya metoder för att hantera komplexitet, dvs simulering / AI / Machine learning
- Vi har automatiserat alla enkla, och många komplicerade uppgifter

Vi måste omorganisera våra institutioner och vårt sätt att tänka

Singularity 2045

Ray Kurtzweil, futurist, uppfinnare och GOOGLE:s utvecklingschef

2023 1000 \$ köper en dator med samma prestanda som en hjärna

2029 1000 \$ köper en dator med samma prestande som 1000 människor

2045 1000 \$ köper en dator en miljard gånger snabbare än alla människor
tillsammans

Svårigheten ligger inte i att hitta nya idéer, utan att lämna de gamla
John Maynard Keynes

Tack!

www.regeringen.se Den ljusnande framtid är vård

www.regeringen.se Empati och High tech

www.iffs.se När vården blir IT

www.iffs.se/bortom_it

www.IFFS.se Människan och maskinen

Youtube: Omsorg om framtiden

www.iffs.se Förbjuden Framtid? Den digitala kommunen

Institutet för
FRAMTIDSSTUDIER

www.iffs.se